

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่องการพัฒนาครูด้านการฝึกทักษะการอ่านภาษาไทยระดับประถมศึกษา
โรงเรียนบ้านหนองแวง อำเภอเมือง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 1 ผู้วิจัยได้
ศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ตามลำดับดังต่อไปนี้

1. หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กลุ่มสาระการ
เรียนรู้ภาษาไทย
2. กลยุทธ์การพัฒนา
3. การพัฒนาศักยภาพของบุคลากรในสถานศึกษา
4. การวิจัยเชิงปฏิบัติการ
5. บริบทโครงสร้างการบริหารของโรงเรียนบ้านหนองแวง อำเภอเมือง
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 1
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 6.1 งานวิจัยในประเทศ
 - 6.2 งานวิจัยต่างประเทศ

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กลุ่มสาระการเรียนรู้
ภาษาไทย

กระทรวงศึกษาธิการ (2551 : 1 - 15) กำหนดให้กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยเป็น
กลุ่มสาระการเรียนรู้หนึ่งใน 8 กลุ่ม ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน
พุทธศักราช 2551 ซึ่งสรุปสาระสำคัญดังนี้

1. ความนำ

ภาษาไทยเป็นเอกลักษณ์ของชาติเป็นสมบัติทางวัฒนธรรมอันก่อให้เกิดความ
เป็นเอกภาพและเสริมสร้างบุคลิกภาพของคนในชาติให้มีความเป็นไทย เป็นเครื่องมือในการ
ติดต่อสื่อสารเพื่อสร้างความเข้าใจและความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ทำให้สามารถประกอบกิจธุระ
การงาน และดำรงชีวิตร่วมกันในสังคมประชาธิปไตยได้อย่างสันติสุข และเป็นเครื่องมือในการ

แสวงหาความรู้ ประสบการณ์จากแหล่งข้อมูลสารสนเทศต่างๆ เพื่อพัฒนาความรู้ พัฒนากระบวนการคิดวิเคราะห์ วิจัย และสร้างสรรค์ให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม และความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี ตลอดจนนำไปใช้ในการพัฒนาอาชีพให้มีความมั่นคงทางเศรษฐกิจ นอกจากนี้ยังเป็นสื่อแสดงภูมิปัญญาของบรรพบุรุษด้านวัฒนธรรม ประเพณี และสุนทรียภาพ เป็นสมบัติล้ำค่าควรแก่การเรียนรู้ อนุรักษ์ และสืบสานให้คงอยู่คู่ชาติไทยตลอดไป

2. วิสัยทัศน์

หลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย มุ่งพัฒนาผู้เรียนทุกคนซึ่งเป็นกำลังของชาติได้เรียนรู้ให้อ่านออกเขียนได้ ตลอดจนการฟัง การดู และการพูด รู้จักนำภาษาไทยมาใช้ให้ถูกต้อง อีกทั้งเรียนรู้วรรณคดีและวรรณกรรมอย่างเห็นคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่น ทั้งนี้ให้เป็นมนุษย์ทั้งด้านร่างกาย ความรู้ คุณธรรม มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและเป็นพลโลก รวมทั้งเจตคติที่ดีต่อการเรียนภาษาไทยและพัฒนาตนเองให้เต็มศักยภาพ

3. สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน

ในการพัฒนาผู้เรียนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 มุ่งเน้นพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนด และส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดสมรรถนะสำคัญ 5 ประการ ดังนี้

3.1 ความสามารถในการสื่อสาร เป็นความสามารถในการรับและส่งสาร มีวัฒนธรรมในการใช้ภาษาถ่ายทอดความคิด ความรู้ความเข้าใจ ความรู้สึก และทัศนะของตนเองเพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารและประสบการณ์อันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาตนเองและสังคม รวมทั้งการเจรจาต่อรองเพื่อขจัดและลดปัญหาความขัดแย้งต่าง ๆ การเลือกรับหรือไม่รับข้อมูลข่าวสารด้วยหลักเหตุผลและความถูกต้อง ตลอดจนการเลือกใช้วิธีการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพโดยคำนึงถึงผลกระทบที่มีต่อตนเองและสังคม

3.2 ความสามารถในการคิด เป็นความสามารถในการคิดวิเคราะห์ การคิดสังเคราะห์ การคิดอย่างสร้างสรรค์ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ และการคิดเป็นระบบ เพื่อนำไปสู่การสร้างองค์ความรู้หรือสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจเกี่ยวกับตนเองและสังคมได้อย่างเหมาะสม

3.3 ความสามารถในการแก้ปัญหา เป็นความสามารถในการแก้ปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ที่เผชิญได้อย่างถูกต้องเหมาะสมบนพื้นฐานของหลักเหตุผล คุณธรรมและข้อมูลสารสนเทศ เข้าใจความสัมพันธ์และการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์ต่าง ๆ ในสังคม

แสวงหาความรู้ ประยุกต์ความรู้มาใช้ในการป้องกันและแก้ไขปัญหา และมีการตัดสินใจที่มีประสิทธิภาพโดยคำนึงถึงผลกระทบที่เกิดขึ้น ต่อตนเอง สังคม และสิ่งแวดล้อม

3.4 ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต เป็นความสามารถในการนำกระบวนการต่าง ๆ ไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน การเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง การทำงาน และการอยู่ร่วมกันในสังคมด้วยการสร้างเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างบุคคล การจัดการปัญหาและความขัดแย้งต่าง ๆ อย่างเหมาะสม การปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมและสภาพแวดล้อม และการรู้จักหลีกเลี่ยงพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ที่ส่งผลกระทบต่อตนเองและผู้อื่น

3.5 ความสามารถในการใช้เทคโนโลยี เป็นความสามารถในการเลือก และใช้เทคโนโลยีด้านต่าง ๆ และมีทักษะกระบวนการทางเทคโนโลยีเพื่อการพัฒนาตนเองและสังคมในด้านการเรียนรู้ การสื่อสาร การทำงาน การแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ ถูกต้อง เหมาะสม และมีคุณธรรม

4. คุณลักษณะอันพึงประสงค์

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข ในฐานะเป็นพลเมืองไทยและพลโลก ดังนี้

4.1 รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์

4.2 ซื่อสัตย์สุจริต

4.3 มีวินัย

4.4 ใฝ่เรียนรู้

4.5 อยู่อย่างพอเพียง

4.6 มุ่งมั่นในการทำงาน

4.7 รักความเป็นไทย

4.8 มีจิตสาธารณะ

5. สาระและมาตรฐานการเรียนรู้

กระทรวงศึกษาธิการกำหนดสาระและมาตรฐานการเรียนรู้เป็นเกณฑ์ในการกำหนดคุณภาพของผู้เรียนเมื่อเรียนจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งกำหนดไว้เฉพาะส่วนที่จำเป็นสำหรับเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิตให้มีคุณภาพ สำหรับสาระและมาตรฐานการเรียนรู้ตามความสามารถ ความถนัด และความสนใจของผู้เรียน สถานศึกษาสามารถพัฒนาเพิ่มเติมได้

สาระและมาตรฐานการเรียนรู้การศึกษาขั้นพื้นฐาน กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

สาระที่ 1 การอ่าน

มาตรฐาน ท 1.1 ใช้กระบวนการอ่านสร้างความรู้และความคิดเพื่อนำไปใช้ตัดสินใจ แก้ปัญหาในการดำเนินชีวิตและมีนิสัยรักการอ่าน

สาระที่ 2 การเขียน

มาตรฐาน ท 2.2 ใช้กระบวนการเขียน เขียนสื่อสาร เขียนเรียงความย่อความและเขียนเรื่องราวในรูปแบบต่างๆ เขียนรายงานข้อมูลสารสนเทศและรายงานการศึกษาค้นคว้าอย่างมีประสิทธิภาพ

สาระที่ 3 การฟัง การดู และการพูด

มาตรฐาน ท 3.1 สามารถเลือกฟังและดูอย่างมีวิจารณญาณ และพูดแสดงความรู้ ความคิด และ ความรู้สึกในโอกาสต่างๆ อย่างมีวิจารณญาณและสร้างสรรค์

สาระที่ 4 หลักการใช้ภาษาไทย

มาตรฐาน ท 4.1 เข้าใจธรรมชาติของภาษาและหลักภาษาไทย การเปลี่ยนแปลงของภาษาและพลังของภาษา ภูมิปัญญาทางภาษา และรักษาภาษาไทยไว้เป็นสมบัติของชาติ

สาระที่ 5 วรรณคดีและวรรณกรรม

มาตรฐาน ท 5.1 เข้าใจและแสดงความคิดเห็น วิเคราะห์วรรณคดีและวรรณกรรมไทยอย่างเห็นคุณค่าและนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง

6. คุณภาพผู้เรียน

กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดคุณภาพของผู้เรียนเมื่อเรียนจบการศึกษาตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในที่นี้จะระบุเฉพาะระดับประถมศึกษาซึ่งเป็นระดับที่ผู้วิจัยทำการวิจัย ดังนี้

6.1 จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 3

6.1.1 อ่านออกเสียงคำ คำคล้องจอง ข้อความ เรื่องสั้นๆ และบทร้อยกรองง่าย ๆ ได้ถูกต้องคล่องแคล่ว เข้าใจความหมายของคำและข้อความที่อ่าน ตั้งคำถามเชิงเหตุผล ลำดับเหตุการณ์ คาดคะเนเหตุการณ์ สรุปความรู้ข้อคิดจากเรื่องที่อ่าน ปฏิบัติตามคำสั่ง คำอธิบายจากเรื่องที่อ่านได้ เข้าใจความหมายของข้อมูลจากแผนภาพ แผนที่ และแผนภูมิ อ่านหนังสืออย่างสม่ำเสมอ และมีมารยาทในการอ่าน

6.1.2 มีทักษะในการคัดลายมือตัวบรรจงเต็มบรรทัด เขียนบรรยาย บันทึกประจำวันเขียนจดหมายลาครู เขียนเรื่องเกี่ยวกับประสบการณ์ เขียนเรื่องตามจินตนาการและมีมารยาทในการเขียน

6.1.3 เล่ารายละเอียดและบอกสาระสำคัญ ตั้งคำถาม ตอบคำถาม รวมทั้งพูดแสดงความคิดเห็นความรู้สึกเกี่ยวกับเรื่องที่ฟังและดู พูดสื่อสารเล่าประสบการณ์และพูดแนะนำ หรือพูดเชิญชวนให้ผู้อื่นปฏิบัติตาม และมีมารยาทในการฟัง ดู และพูด

6.1.4 สะกดคำและเข้าใจความหมายของคำ ความแตกต่างของคำและพยางค์ หน้าที่ของคำในประโยค มีทักษะการใช้พจนานุกรมในการค้นหาความหมายของคำ แต่งประโยคง่าย ๆ แต่งคำคล้องจอง แต่งคำขวัญ และเลือกใช้ภาษาไทยมาตรฐานและภาษาถิ่นได้เหมาะสมกับกาลเทศะ

6.1.5 เข้าใจและสามารถสรุปข้อคิดที่ได้จากการอ่านวรรณคดีและวรรณกรรมเพื่อนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน แสดงความคิดเห็นจากวรรณคดีที่อ่าน รู้จักเพลงพื้นบ้าน เพลงกล่อมเด็ก ซึ่งเป็นวัฒนธรรมของท้องถิ่น ร้องบทร้องเล่นสำหรับเด็กในท้องถิ่น ท่องจำบทอาขยานและบทร้อยกรอง ที่มีคุณค่าตามความสนใจได้

6.2 จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

6.2.1 อ่านออกเสียงบทร้อยแก้วและบทร้อยกรองเป็นทำนองเสนาะได้ ถูกต้อง อธิบายความหมายโดยตรงและความหมายโดยนัยของคำ ประโยค ข้อความ ถิ่นนวนโวหาร จากเรื่องที่อ่าน เข้าใจคำแนะนำ คำอธิบายในคู่มือต่าง ๆ แยกแยะข้อคิดเห็นและข้อเท็จจริง รวมทั้งจับใจความสำคัญของเรื่องที่อ่าน และนำความรู้ความคิดจากเรื่องที่อ่านไปตัดสินใจแก้ปัญหาในการดำเนินชีวิตได้ มีมารยาทและมีนิสัยรักการอ่าน และเห็นคุณค่าสิ่งที่อ่าน

6.2.2 มีทักษะในการคัดลายมือตัวบรรจงเต็มบรรทัดและครึ่งบรรทัด เขียนสะกดคำ แต่งประโยคและเขียนข้อความ ตลอดจนเขียนสื่อสารโดยใช้ถ้อยคำชัดเจนเหมาะสม ใช้แผนภาพ โครงเรื่องและแผนภาพความคิด เพื่อพัฒนางานเขียน เขียนเรียงความ ย่อความ จดหมายส่วนตัว กรอกแบบรายการต่างๆ เขียนแสดงความรู้สึกและความคิดเห็น เขียนเรื่องตามจินตนาการอย่างสร้างสรรค์ และมีมารยาทในการเขียน

6.2.3 ผู้แสดงความรู้ ความคิดเกี่ยวกับเรื่องที่ฟังและดู เล่าเรื่องย่อหรือสรุปจากเรื่องที่ฟังและดู ตั้งคำถาม ตอบคำถามจากเรื่องที่ฟังและดู รวมทั้งประเมินความน่าเชื่อถือจากการฟังและดู โฆษณาอย่างมีเหตุผล พูดยตามลำดับขั้นตอนเรื่องต่างๆ อย่างชัดเจน พูดยรายงานหรือประเด็นค้นคว้าจาก การฟัง การดู การสนทนา และพูดยโน้มน้าวได้อย่างมีเหตุผล รวมทั้งมีมารยาทในการดูและพูดย

6.2.4 สะกดยคำและเข้าใจความหมายของคำ สำนวน คำพังเพยและสุภาษิต รู้และเข้าใจ ชนิดและหน้าที่ของคำในประโยค ชนิดของประโยค และคำภาษาต่างประเทศในภาษาไทย ใช้คำราชาศัพท์และคำสุภาพได้อย่างเหมาะสม แต่งประโยค แต่งบทหรือยกทรงประเภทกลอนสี่ กลอนสุภาพ และกาพย์ยานี 11

6.2.5 เข้าใจและเห็นคุณค่าวรรณคดีและวรรณกรรมที่อ่าน เล่านิทานพื้นบ้าน ร้องเพลงพื้นบ้านของท้องถิ่น นำข้อคิดเห็นจากเรื่องที่อ่าน ไปประยุกต์ใช้ในวิถีชีวิตจริง และท่องจำบทอาขยานตามที่กำหนดได้

7. โครงสร้าง

การจัดการศึกษาดมหลักสูตรแกนกลาง พุทธศักราช 2551 แบ่งระดับการศึกษาออกเป็น 3 ระดับ ดังนี้

1. ระดับชั้นประถมศึกษา (ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6)
2. ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3)
3. ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6)

กลยุทธ์การพัฒนา

การวิจัยในครั้งนี้ใช้กลยุทธ์ในการพัฒนาประกอบด้วย การประชุม การจัดการองค์ความรู้การจัดการกิจกรรมพัฒนาครูด้านการฝึกทักษะการอ่านภาษาไทยของนักเรียนระดับประถมศึกษา และการนิเทศ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับการประชุม

1.1 ความหมายของการประชุม

สมเดช ทีแสง (2540 : 69) กล่าวถึงความหมายของการประชุมว่า การประชุมคือ การที่บุคคลกลุ่มหนึ่งนัดหมายกันเพื่อมาสังสรรค์กันอย่างมีจุดมุ่งหมายและมีระเบียบวิธี ณ สถานที่แห่งใดแห่งหนึ่ง ตามวันเวลาที่กำหนด

ปราชญา กล้าผจญ และคณะ (2544 : 261) กล่าวถึงความหมายของการประชุมว่า คือ การที่บุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปนัดพบปะกันเพื่อร่วมกันปรึกษาหารือ คิดอย่างมีระเบียบวิธี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสื่อความรู้ หาข้อยุติ ฝึกอบรม มุ่งหวังให้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้ ณ สถานที่ วัน เวลาที่กำหนด

จากความหมายดังกล่าวพอจะสรุปได้ว่า การประชุมแต่ละครั้งจะต้องมีองค์ประกอบที่สำคัญอยู่ 6 ประการ คือ กลุ่มบุคคล กิจกรรมของกลุ่ม วัตถุประสงค์หรือจุดมุ่งหมายของการประชุม ระเบียบวิธีที่ใช้ในการประชุม วัน เวลา และสถานที่ในการประชุม

1.2 ความสำคัญของการประชุม

ปราชญา กล้าผจญ และคณะ (2544 : 263) สรุปความสำคัญของการประชุมไว้ 8 ประการ ดังนี้

1. เป็นรากฐานสำคัญในการปรับปรุงการทำงานให้มีประสิทธิภาพ
2. เป็นการระดมสมองในการร่วมกันพิจารณาเรื่องต่าง ๆ ทั้งงานที่ริเริ่มใหม่หรือการตัดสินใจแก้ปัญหา

3. เป็นการวางระเบียบแบบแผน นโยบายการดำเนินงาน
4. เป็นการสื่อสารและสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องระหว่างผู้ร่วมประชุม
5. เป็นการบริหารงานตามหลักประชาธิปไตยด้วยการบริหารงานแบบมีส่วนร่วม (Participative Management) และเป็นลักษณะของการทำงานร่วมกันเป็นทีม (Teamwork)

1.3 เทคนิคที่ใช้ในการประชุม

เพื่อให้การประชุมประสบผลดีและมีประสิทธิภาพ ปราชญา กล้าผจญ และคณะ (2544 : 263-268) ได้กำหนดเทคนิคหรือวิธีการต่าง ๆ ดังนี้

1. การบรรยาย (Lecture) เป็นการบรรยายโดยประธานการประชุมหรือวิทยากรเพียงผู้เดียว ซึ่งผู้บรรยายมีการลำดับเนื้อหา สรุปสาระอย่างชัดเจนเพื่อให้ผู้ฟังเกิดความรู้ ความเข้าใจ

2. การอภิปรายหมู่ (Panel Discussion) เป็นการอภิปรายเป็นคณะ โดยเชิญผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญหลายคน (ประมาณ 2-5 คน) มาช่วยกันอภิปรายแสดงความ

คิดเห็นต่อหน้าที่ประชุม ซึ่งจะทำให้ผู้ฟังได้ทราบทรรศนะของผู้อภิปรายแต่ละคนได้อย่างกว้างขวาง

3. การอภิปรายกึ่งสัมภาษณ์ (Colloguy) บางที่เรียกการอภิปรายหมู่แบบปวงจาวีสัชชา เป็นการจัดอภิปรายคล้ายกับการอภิปรายหมู่ โดยจัดให้มีกลุ่มตัวแทนผู้ฟังขึ้นทำหน้าที่ตั้งปัญหาซักถามผู้เชี่ยวชาญหรือวิทยากร เป็นการถามและตอบปัญหาอย่างละเอียด

4. การอภิปรายซักถาม (Panel Foum) เป็นการอภิปรายซักถามหลังจากการอภิปรายกลุ่มจบลง โดยผู้เชี่ยวชาญหรือวิทยากรจะเปิดโอกาสให้ผู้ฟังได้ซักถามปัญหาและมีส่วนร่วมในการอภิปรายอย่างอิสระและเปิดเผย

5. การบรรยายเป็นหมู่คณะ (Symposium) เป็นการประชุมซึ่งประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญประมาณ 2-5 คน ร่วมกันบรรยายภายใต้หัวข้อใหญ่เดียวกัน เรียกการประชุมแบบนี้ว่า การประชุมเชิงวิชาการ

2. แนวคิดเกี่ยวกับการนิเทศภายใน

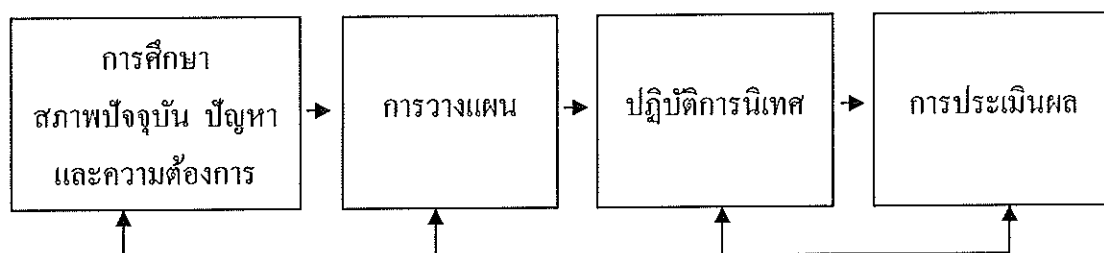
2.1 ความหมายของการนิเทศภายใน

กมล ภู่งประเสริฐ (2544 : 59) กล่าวถึงการนิเทศภายในว่า เป็นกระบวนการทำงานร่วมกันระหว่างผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศเพื่อพัฒนางานในหน้าที่รับผิดชอบ ถือเป็นการพัฒนาบุคลากรรูปแบบหนึ่งที่สามารถให้ผลรวดเร็วกว่า

สุรศักดิ์ ปาเฮ (2545 : 26) กล่าวถึงการนิเทศภายในโรงเรียน (In-school Supervision) ว่า เป็นการปฏิบัติงานร่วมกันระหว่างผู้บริหารกับครูในโรงเรียน ในการที่จะปรับปรุงแก้ไขพัฒนาการทำงานของครูให้มีประสิทธิภาพ และส่งผลต่อคุณภาพของนักเรียน จากที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่า การนิเทศภายใน หมายถึง การช่วยเหลือการให้คำปรึกษา การเสนอแนะ ปรับปรุงแก้ไขปัญหาร่วมกันระหว่างผู้บริหาร ครู หรือผู้ปฏิบัติการสอนด้วยกัน เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการจัดการเรียนการสอน และส่งผลให้คุณภาพของผู้เรียนดีขึ้น ซึ่งอาจทำได้หลายรูปแบบ เช่น การปรึกษารื้อ การประชุมชี้แจง การสังเกตการณ์สอน การสาธิตการสอน เป็นต้น เป็นในลักษณะความเป็นกัลยาณมิตร

2.2 กระบวนการนิเทศภายใน

ชาวี มณีศรี (2538 : 202-203) ได้กำหนดกระบวนการนิเทศภายในโรงเรียนออกเป็น 4 ขั้นตอน ดังแผนภาพต่อไปนี้

แผนภาพที่ 2 กระบวนการนิเทศภายในโรงเรียน

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการ ประกอบด้วย การวิเคราะห์ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพ เช่น ผลสัมฤทธิ์ทางการสอน การสำรวจความต้องการของครู การจัดลำดับความสำคัญของปัญหาและความต้องการ กำหนดทางเลือกการแก้ปัญหา และดำเนินการตามความต้องการ

ขั้นตอนที่ 2 การวางแผน เป็นการนำเอาทางเลือกตามขั้นตอนที่ 1 มา กำหนดรายละเอียดของกิจกรรม โดยเขียนเป็นโครงการนิเทศ ซึ่งประกอบด้วย หลักการและเหตุผล วัตถุประสงค์ ผู้รับผิดชอบโครงการ แผนดำเนินงาน ระยะเวลา สถานที่ งบประมาณ การประเมินผล และผลที่คาดว่าจะได้รับ

ขั้นตอนที่ 3 การปฏิบัติการนิเทศ เป็นขั้นลงมือปฏิบัติตามโครงการนิเทศที่กำหนดไว้โดยคำนึงถึงหลักการนิเทศ เทคนิค ทักษะ สื่อและเครื่องมือนิเทศ การเตรียมความพร้อม สร้างความเข้าใจ รวมทั้งการเสริมแรงให้กำลังใจ ช่วยเหลือ สนับสนุนจากผู้บริหารโรงเรียน

ขั้นตอนที่ 4 การประเมินผล เป็นการตรวจสอบผลการดำเนินการนิเทศตามโครงการที่กำหนด ผลสัมฤทธิ์ตามวัตถุประสงค์ ประเมินความคิดเห็น กระบวนการนิเทศภายในโรงเรียน รวมทั้งผลการประเมินข้อมูลย้อนกลับ เพื่อการปรับปรุงต่อไป

2.3 กิจกรรมการนิเทศภายใน

ประพันธ์ สุริหาร (2541 : 87-90) กล่าวถึงแนวการจัดกิจกรรมการนิเทศภายในโรงเรียน ดังนี้

1. การประชุมปรึกษาหารือ เป็นการประชุมระหว่างผู้นิเทศกับครู ก่อนที่จะทำการสังเกตการณ์สอนจริง เพื่อให้ครูได้วางใจและมีความเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินการสังเกต การเก็บข้อมูล และบทเรียนที่จะนำไปสอน อาจมีการเสนอแนะเพื่อปรับปรุงแก้ไขเล็ก ๆ น้อย ๆ

2. การสังเกตการสอน เป็นการสร้างสัมพันธภาพอันดีระหว่างผู้บริหารหรือผู้นิเทศ เพื่อร่วมกันแก้ปัญหาการเรียนการสอน โดยใช้กระบวนการสังเกตพฤติกรรมการสอนของครูในห้องเรียน นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์หาทางปรับปรุงการเรียนการสอนร่วมกัน

3. การเยี่ยมชั้นเรียน เป็นการไปศึกษาและสังเกตการณ์การสอนในชั้นเรียน อาจเป็นกลุ่มเล็ก เพื่อไปเยี่ยมชั้นเรียนของครูที่มีความสามารถในการสอน มีความสามารถในการใช้สื่อ รวมทั้งเทคนิคการสอนที่เป็นแนวทางในการปรับปรุงและพัฒนา อีกทั้งการเยี่ยมชั้นเรียนเป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันที่ดีอีกทางหนึ่ง

4. การระดมสมอง เป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเสนอแนวคิด วิธีแก้ปัญหา หรือให้ข้อเสนอแนะต่าง ๆ การระดมสมองจัดเป็นกิจกรรมกลุ่ม ซึ่งแต่ละคนจะแสดงความคิดเห็นออกมาโดยไม่มีการอภิปราย ไม่มีการวิเคราะห์ หรือวิพากษ์วิจารณ์แต่อย่างใด การแสดงความคิดเห็นค่อนข้างอิสระ แต่ถ้ามีการกำหนดปัญหา หรือวางโครงสร้างที่ชัดเจนย่อมจะสามารถได้แนวคิดต่าง ๆ มากมายในเวลาอันจำกัด

จากแนวความคิดข้างต้น อาจกล่าวได้ว่า การนิเทศภายใน หมายถึง ภารกิจที่สำคัญที่จะต้องปฏิบัติใน โรงเรียน เพื่อเป็นเครื่องมือที่ในการพัฒนาบุคลากรในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ เป็นการรวมพลังครูให้ปฏิบัติงานในแนวทางเดียวกัน และมีจุดมุ่งหมายเดียวกัน เพื่อนำไปสู่การบรรลุถึงเป้าหมายของการจัดการศึกษา

การพัฒนาศักยภาพของบุคลากรในสถานศึกษา

1. ความหมายของการพัฒนาบุคลากร

นักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายของการพัฒนาบุคลากรไว้ดังนี้

พณีส หันนาคินทร์ (2541 : 131) ได้กล่าวถึง การพัฒนาบุคลากรว่าเป็นการฝึกฝนและการให้การศึกษาแก่ผู้ปฏิบัติงานโดยอธิบายว่าการฝึกฝน (Training) เน้นถึงกระบวนการที่จะเพิ่มความถนัด ทักษะความสามารถเฉพาะอย่างในการปฏิบัติงาน เจตนาคติของผู้ปฏิบัติงานเพื่อให้สามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาพของงาน ได้ดีขึ้น และการพัฒนาตนเองให้มีคุณภาพในการทำงานสูงขึ้น

บุญชู ไชยทองศรี (2544 : 46) กล่าวว่า การพัฒนาบุคลากร หมายถึง กระบวนการเพิ่มพูนความรู้ ความสามารถ เพิ่มทักษะ ความชำนาญให้แก่บุคลากร เพื่อให้มีเจตคติที่ดีต่อการทำงาน จนกระทั่งเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในการปฏิบัติงานไปในทิศทางที่ต้องการ สามารถทำงานให้สำเร็จลุล่วง มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

พินิจดา วีระชาติ (2547 : 22) กล่าวว่า การพัฒนาคนหมายถึงการกระทำใด ๆ ที่ทำให้คนเป็นคนเฉลียวฉลาดขึ้นหรือทำให้คนมีคุณภาพ นอกจากนี้การพัฒนาคนยังหมายถึงการพัฒนาความรู้สึคนึกคิด กิริยามารยาท บุคลิกภาพ คนเป็นสิ่งมีชีวิต มีความรู้สึกนึกคิด มีอารมณ์และสามารถเปลี่ยนแปลงได้อยู่เสมอ

กล่าวโดยสรุปได้ว่า การพัฒนาบุคลากร หมายถึง การส่งเสริมการจัดกิจกรรมที่เป็นกระบวนการเพิ่มพูนความรู้ ความสามารถ ทักษะ และเจตคติที่ดีในการปฏิบัติงานของบุคลากรอันจะเป็นผลให้การปฏิบัติงานนั้นมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลยิ่งขึ้น

2. ความสำคัญของการพัฒนาบุคลากร

พระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ดังปรากฏในหนังสือกนิรี วารสารรายเดือนของบริษัทการบินไทย จำกัด (มหาชน) ฉบับประจำเดือนมกราคม (2542 : 17) มีความว่า “การพัฒนาบ้านเมืองให้เจริญยิ่งขึ้นนั้นย่อมต้องพัฒนาบุคคลก่อน เพราะบุคคลเป็นองค์ประกอบของส่วนรวมไม่ได้รับการพัฒนาแล้ว ส่วนรวมจะเจริญและมั่นคงได้ยากยิ่ง การที่บุคคลจะพัฒนาได้ก็ด้วยปัจจัยประการเดียวคือ การศึกษา การศึกษานั้นแบ่งเป็นสองส่วนคือ การศึกษาวิชาการ (Academic Learning) อีกส่วนหนึ่ง คือ การอบรมบ่มนิสัย (Spiritual Development) ให้เป็นผู้มีจิตใจใฝ่ดี ละอายชั่วกลัวบาป การพัฒนาบุคคลจะต้องพัฒนาให้ครบถ้วนทั้งสองส่วน เพื่อให้บุคคลมีความรู้ไว้ประกอบการดีและมีความดีไว้เกื้อหนุนการประพฤติปฏิบัติทุกอย่างไปในทางที่ถูกที่ควรและอำนวยผลเป็นประโยชน์ที่พึงประสงค์”

ธงชัย สันติวงศ์ (2547 : 357) กล่าวว่า เมื่อคนทำงานไประยะหนึ่ง สภาพแวดล้อมหรือความก้าวหน้าทางวิทยาการที่เปลี่ยนแปลงไป อาจจะทำให้คนทำงานตามมั่นการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ดังนั้นเป็นหน้าที่ของผู้บริหารที่จะต้องพยายามรักษาคุณสมบัติของคนในทุกลงานให้มีคุณภาพสูงอยู่เสมอ ผู้บริหารต้องร่วมมือกับฝ่ายบริหารบุคคล ค้นหาว่าคนทำงานหย่อนหรือตามไม่ทันในเรื่องอะไรบ้าง และยังต้องจัดเตรียมการอบรมให้ทันเหตุการณ์ดังกล่าว รวมตลอดจนถึงการจัดการพัฒนาให้มีคุณภาพสูงขึ้นไปอีกด้วย

สันทัด ลินฐพันธ์ประทุม (2548 : 13) สรุปความสำคัญและความจำเป็นของการพัฒนาบุคคลว่า เป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งต่อหน่วยงาน เพราะทำให้บุคคลได้เพิ่มพูนความรู้ ความสามารถ ทักษะ และเจตคติในการปฏิบัติงาน ปรับตัวให้ทันกับวิทยาการเทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว นอกจากนี้ยังช่วยให้ก้าวหน้าในตำแหน่งหน้าที่การงาน ทั้งยังทำให้หน่วยงานได้รับผลผลิตเพิ่มขึ้น ลดความเสี่ยงเมื่อได้รับการพัฒนาแล้ว ความสามารถและความประพฤติของบุคลากรจะเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่หน่วยงานต้องการ

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า การพัฒนาบุคลากรมีความสำคัญกับองค์กรเป็นอย่างยิ่ง บุคคลคือรากฐานขององค์กร การพัฒนาคนก็จำเป็นว่าเป็นเป้าหมายหลักของการพัฒนาองค์กร เพราะทรัพยากรที่สำคัญที่สุดขององค์กรนั้น ๆ ก็คือ ทรัพยากรมนุษย์ การที่องค์กรจะพัฒนาไปในทิศทางใดจะบรรลุวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายตามที่องค์กรตั้งไว้หรือไม่ ก็ขึ้นอยู่กับบุคคลขององค์กรที่มีประสิทธิภาพ หรืออีกนัยหนึ่ง การพัฒนาบุคลากรทำให้บุคลากรในหน่วยงานมีความสามารถและมีทักษะในการรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของโลกยุคโลกาภิวัตน์ มีเจตคติที่ดีต่อการปฏิบัติงานส่งผลต่อการพัฒนาและเพิ่มผลผลิตขององค์กร และพร้อมกับการแข่งขันระหว่างองค์กรหรือสังคมโลก

3. หลักการพัฒนาศักยภาพของบุคลากร

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2545 ข : 21) กล่าวถึงการพัฒนาครูว่า เป็นหน้าที่ของสถาบันที่พัฒนาให้เป็นครูมืออาชีพ โดยวิเคราะห์ระบบต่าง ๆ ของสถานศึกษาว่ามีจุดอ่อนจุดแข็งอย่างไร รวมทั้งระบบการเรียน การสอน การวัดและประเมินผล การวิเคราะห์ครูผู้สอนในด้านความสามารถ ความถนัด ความสนใจ ตลอดจนเจตคติที่ดีต่อการเรียนการสอน เพื่อให้ได้ข้อมูลสำหรับพิจารณาสนับสนุนให้มีการพัฒนาศักยภาพของครูอย่างต่อเนื่อง การกำหนด ให้ครูจัดการเรียนการสอนเป็นกลุ่ม การมีครูพี่เลี้ยง ครูทำหน้าที่พัฒนาหลักสูตร ครูแนะแนว ทั้งหมดเป็นกระบวนการที่สถานศึกษาต้องพัฒนา สร้างสรรค์ให้เป็นระบบ โดยมีปัจจัยเกื้อหนุนที่มีประสิทธิภาพ พร้อมด้วยนวัตกรรมที่หลากหลาย ผู้เรียนมีระบบการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน โดยมีผู้เรียนเป็นผู้ช่วยครู เพื่อให้กระบวนการเรียนรู้ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ การพัฒนาศักยภาพของครู มีดังนี้

1. การประชุมเชิงปฏิบัติการ เป็นการประชุมที่เน้นให้ผู้เข้าร่วมประชุมมีความรู้ความเข้าใจและทักษะทั้งทางด้านทฤษฎีและด้านปฏิบัติอย่างแท้จริง
2. การระดมความคิด เป็นการประชุมเพื่อรับความคิดเห็น ข้อเสนอแนะและข้อมูลใหม่ ๆ จากสมาชิกของที่ประชุม
3. การให้คำปรึกษาแนะนำ เป็นการพบปะกันระหว่างผู้นิเทศกับผู้รับการนิเทศ ซึ่งอาจกระทำได้หลายวิธี
4. การให้ศึกษาเอกสารทางวิชาการ การมอบหมายเอกสารให้ผู้รับการนิเทศไปศึกษาค้นคว้าเรื่องใดเรื่องหนึ่ง หรือตอนใดตอนหนึ่ง แล้วนำความรู้ที่นำมาถ่ายทอดให้แก่คณะครู

5. การนิเทศภายในโรงเรียน เป็นกระบวนการที่เกิดจากความร่วมมือ หรือ การมีส่วนร่วมของทั้งผู้บริหาร ครูและบุคลากรในโรงเรียน เพื่อให้เกิดการพัฒนาตนเพื่อ พัฒนางาน โดยการเรียนรู้ได้จากการลงมือปฏิบัติงานในภาวะปกติของตนเอง ประเมินตนเอง ปรับปรุงและพัฒนาให้ผลงานมีคุณภาพสูงขึ้นอยู่เสมอด้วยตนเอง

6. การศึกษาและดูงานนอกสถานที่ เป็นการนำบุคลากรในโรงเรียนไปดู กิจกรรมหรือดำเนินงานต่าง ๆ ของโรงเรียนอื่น โรงเรียนหนึ่ง มีจุดมุ่งหมายที่จะกระตุ้นให้ครูมีความคิดเปรียบเทียบและแนวคิดที่ถูกต้องเหมาะสม เพื่อนำมาปรับปรุงการเรียนการสอนของตนให้มีประสิทธิภาพ

สำนักงานพัฒนาข้าราชการครู (2544 : 146 - 152) ได้สรุปขั้นตอนการพัฒนาบุคลากรไว้ ดังนี้

1. ขั้นทบทวนการปฏิบัติงานปัจจุบัน คือการทบทวนถึงนโยบายปัจจุบัน ตลอดจนมีการวิเคราะห์จุดอ่อนจุดแข็งของการปฏิบัติงาน
2. ขั้นวิเคราะห์และจัดลำดับความสำคัญของปัญหาและความต้องการ ซึ่งมีแนวทางวิเคราะห์และจัดความสำคัญ ดังนี้
 - 2.1 ลำดับความสำคัญของจุดประสงค์ของโรงเรียน
 - 2.2 ใช้ความรู้ด้านประสิทธิผลของการจัดการศึกษา และความรู้กับครูที่มีประสิทธิผล ใช้เป็นแนวทางทำความเข้าใจและกำหนดปัญหาความต้องการบุคลากร
 - 2.3 ใช้ข้อมูลข่าวสารสารสนเทศมาประกอบการพิจารณาความสำคัญของปัญหาและความต้องการพัฒนาบุคลากร
3. ขั้นสร้างบรรยากาศเชิงสร้างสรรค์ บรรยากาศเชิงสร้างสรรค์เป็นปัจจัยสำคัญต่อความสำเร็จในการนำแผนงาน/โครงการพัฒนาบุคลากรไปปฏิบัติ
4. ขั้นตอนแบบในการพัฒนาบุคลากร ซึ่งมีการออกแบบคล้ายกับเค้าโครงการวางแผนทั่ว ๆ ไป ประกอบด้วยหัวข้อดังนี้
 - 4.1 หลักการและเหตุผล (Rationale)
 - 4.2 วัตถุประสงค์ (Purpose)
 - 4.3 กรอบนโยบายของโครงการ (Program Policies)
 - 4.4 การจัดเตรียมการ (Management Arangement)
 - 4.5 ขั้นตอนการปฏิบัติ (Produces)
 - 4.6 ทรัพยากร (Resources)

4.7 กำกับ ติดตาม ประเมินผลและรายงาน (Monitoring Evaluation and Reporting)

5. ขั้นการปฏิบัติตามแผน กระบวนการปฏิบัติตามแผนนั้นทุกคนที่เกี่ยวข้องคือ ผู้บริหาร ครู หัวหน้างาน จะต้องแสดงบทบาทอย่างเต็มที่ ซึ่งจะใช้กระบวนการพัฒนาที่หลากหลายวิธี หลายประเภททั้งเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน เช่น การประชุมเชิงวิชาการ (Workshop) การสังเกตการณ์สอน การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ การสอนการวิจัยในชั้นเรียน การสอนแบบร่วมมือ (Cooperative Teaching)

6. ขั้นการกำกับติดตาม การกำกับติดตามโครงการ (Project Monitoring) เป็นกิจกรรมสำคัญที่ผู้บริหาร โรงเรียนจะต้องปฏิบัติและกำหนดอย่างชัดเจนในการจัดโครงการพัฒนาในทุก ๆ เรื่อง

7. ขั้นการประเมินผลโครงการและผลลัพธ์ขององค์การต่าง ๆ ขั้นนี้จำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงเพื่อการดำรงอยู่และความเจริญก้าวหน้า สอดคล้องกับปัญหาและความต้องการของโรงเรียนและให้รองรับต่อการเปลี่ยนแปลงทันเทคโนโลยีที่เป็นไปอย่างรวดเร็ว

สุวิทย์ มูลคำ และอรทัย มูลคำ (2547 : 28 - 31) ได้ให้ข้อเสนอแนะขั้นตอนในการพัฒนาบุคลากรในสถานศึกษา 5 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 ศึกษาปัญหาและสำรวจความต้องการการพัฒนา

เป็นขั้นที่ควรจะมีการศึกษาวิเคราะห์หรือวิจัย เพื่อให้ทราบปัญหาและความต้องการที่แท้จริงของหน่วยงาน นอกจากนี้ควรศึกษาให้ครอบคลุมถึงการสำรวจข้อมูลพื้นฐานปัจจุบันของบุคลากร

ขั้นที่ 2 การกำหนดเป้าหมาย

ขั้นนี้เป็นการกำหนดเป้าหมายโดยกำหนดจากปัญหาและความต้องการพัฒนา ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ลักษณะ คือ

1. ความต้องการพัฒนาของระบบในส่วนรวม
2. ความต้องการพัฒนาเฉพาะหน่วยงาน
3. ความต้องการพัฒนาของปัจเจกบุคคล

ขั้นที่ 3 การวางแผนพัฒนา

เป็นขั้นที่ต้องกำหนดกิจกรรมหรือวิธีการต่าง ๆ ที่ใช้ในการพัฒนา กำหนดผู้รับผิดชอบกิจกรรมต่าง ๆ รวมทั้งกำหนดเวลาที่จะดำเนินการ โดยใช้การจัดทำแผนพัฒนาบุคลากรและควรพิจารณาให้สอดคล้องกับแผนงานด้านอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการกำลังคน

ขั้นที่ 4 การดำเนินการพัฒนา

เป็นขั้นที่ตอนการลงมือปฏิบัติดำเนินการตามแผนที่กำหนดไว้ ควรจะให้บุคลากรในหน่วยงานทุกคนได้รับทราบเกี่ยวกับแผนดำเนินงาน เพื่อจะได้เข้าใจและให้ความร่วมมือในการดำเนินการให้บรรลุจุดมุ่งหมายต่าง ๆ ที่ตั้งไว้ และเป็นไปตามนโยบายที่ได้รับมอบหมาย บุคลากรที่เกี่ยวข้อง เงินที่ใช้จ่ายสิ่งอำนวยความสะดวกตามที่ต้องการ

ขั้นที่ 5 การประเมินผลกระบวนการพัฒนา

เมื่อได้ดำเนินการพัฒนาแล้วจำเป็นต้องประเมินผล ซึ่งจะเป็นขั้นตอนที่สำคัญมาก เพราะผลจากการประเมินจะสามารถนำไปปรับปรุงแก้ไขขั้นตอนต่าง ๆ ในการพัฒนาบุคลากรครั้งต่อไปให้มีความสำคัญยิ่งขึ้น

จากแนวความคิดที่กล่าวมาสรุปได้ว่า กระบวนการพัฒนาบุคลากรมีขั้นตอนเหมือนการดำเนินงานในด้านอื่น ๆ กล่าวคือ มีขั้นตอนโดยการศึกษาสภาพปัจจุบัน แล้วกำหนดเป้าหมายของการพัฒนาเพื่อวางแผนพัฒนา ดำเนินการพัฒนาและประเมินผลกระบวนการพัฒนาเพื่อเป็นแนวทางในการนำไปประยุกต์ใช้ต่อไป ดังแสดงในแผนภาพที่ 3

แผนภาพที่ 3 ขั้นตอนการพัฒนาบุคลากร

การวิจัยเชิงปฏิบัติการ

1. ความหมายของการวิจัยเชิงปฏิบัติการ

บุญชม ศรีสะอาด (2543 : 10) ให้ความหมายของการวิจัยเชิงปฏิบัติการว่า เป็นการวิจัยเพื่อนำผลมาใช้แก้ปัญหาอย่างรีบด่วนหรือปัจจุบันทันที เช่น ปัญหาการเดินขบวน ปัญหาการจราจร เป็นต้น

อรรถญา สุชาติโนบล (2544 : 66) กล่าวถึงความหมายของการวิจัยเชิงปฏิบัติการว่า เป็นการวิจัยอย่างมีระบบ โดยนำหลักการทางวิทยาศาสตร์มาใช้เพื่อแก้ปัญหาเฉพาะเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เฉพาะจุดโดยต้องดำเนินการอย่างรีบด่วน ผลจากการวิจัยจะทำให้เกิดการพัฒนาการปฏิบัติงานที่มีประสิทธิภาพ

ประวิต เอราวรรณ์ (2545 : 5) กล่าวว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการ หมายถึง กระบวนการศึกษาค้นคว้าร่วมกันอย่างเป็นระบบของกลุ่มผู้ปฏิบัติงานเพื่อทำความเข้าใจต่อปัญหาหรือข้อสงสัยที่กำลังเผชิญอยู่ และให้ได้แนวทางปฏิบัติหรือวิธีการแก้ไขปัญหาเฉพาะด้าน และยังเป็น การวิจัยเพื่อพัฒนาอีกด้านหนึ่งด้วย เพราะงานวิจัยรูปแบบนี้จะสามารถนำไปใช้ในสภาพจริง ๆ ทันต่อเหตุการณ์ได้ทันที วิธีปฏิบัติการใหม่หรือเทคนิคใหม่ หรือวิจัยโครงการใหม่ ๆ หรือระบบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เช่น วิธีการสอนรูปแบบใหม่ เทคนิคการสอน เป็นต้น

สรุปได้ว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการเป็นกระบวนการศึกษาค้นคว้าร่วมกันอย่างเป็นระบบของผู้ปฏิบัติงาน เพื่อหาแนวทางและวิธีการปรับปรุงแก้ไขในการปฏิบัติงานให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

2. ลักษณะสำคัญของการวิจัยเชิงปฏิบัติการ

อรรถญา สุชาติโนบล (2544 : 67) กล่าวถึง ลักษณะที่สำคัญของการวิจัยเชิงปฏิบัติการดังนี้

1. เริ่มต้นจากความต้องการปรับปรุงงานให้ดีขึ้น โดยค้นพบปัญหาที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติงานของผู้ปฏิบัติงาน
2. มุ่งแก้ปัญหาเฉพาะจุด เฉพาะเรื่อง
3. เป็นการวิจัยเชิงพัฒนาเพื่อปรับปรุงการปฏิบัติงาน
4. เป็นการวิจัยเพื่อประเมินตนเองของผู้ปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง

5. เป็นการวิจัยซึ่งผู้ปฏิบัติเป็นผู้ประสบปัญหาเอง ย่อมจะดำเนินการแก้ไข ปัญหาที่เกิดขึ้นได้ดีกว่าการวิจัยของบุคคลภายนอก
6. เป็นการวิจัยเพื่อวิเคราะห์งาน วางแผนเพื่อปรับปรุงงานนั้นให้มี ประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น
7. เกี่ยวข้องกับนวัตกรรมการเปลี่ยนแปลงและวิธีการ
8. เป็นการวิจัยที่ดำเนินการภายใต้สิ่งแวดล้อมทางสังคมที่ปกติ
9. มีการบันทึกข้อมูลที่ได้จากการวิจัยอย่างเป็นระบบ และเป็นระยะอย่างต่อเนื่อง
10. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลจะต้องเหมาะสมสอดคล้องกับเรื่องที่วิจัย หรือมุ่งแก้ปัญหาเฉพาะเรื่องที่วิจัย
11. การดำเนินการวิจัยมีการทดสอบสมมติฐาน โดยการปฏิบัติจริง
12. การประเมินผลการวิจัยมุ่งพิจารณาขอบเขต วิธีการแก้ปัญหาหรือ กระบวนการวิจัย และนำผลการวิจัยมาใช้ปรับปรุงงานให้เฉพาะเรื่อง

สรุปได้ว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการมีลักษณะที่สำคัญคือ เป็นกระบวนการที่ถูก ดำเนินการเพื่อพัฒนาหรือแก้ปัญหาเฉพาะจุด โดยผู้วิจัยสร้างนวัตกรรมที่เกี่ยวข้องกับเรื่อง ที่ต้องการวิจัย แล้วนำไปดำเนินการภายใต้ขอบเขตที่กำหนดไว้ พร้อมกับมีการจัดเก็บและ บันทึกข้อมูล เพื่อนำไปสู่การสรุปผลว่าการดำเนินการวิจัยบรรลุผลหรือสอดคล้องกับ สมมติฐานที่ตั้งไว้หรือไม่

3. กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการ

กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ตามแนวคิดของ Kemmis & McTaggart (Kemmis and McTaggart, 1988 : 11-15) โดยดำเนินการ 2 วงรอบ (Spiral) ซึ่ง แต่ละวงรอบประกอบด้วย

1. ขั้นวางแผน (Planning) ผู้ศึกษาวิจัย หรือผู้สอนสำรวจและวิเคราะห์ปัญหา สำคัญเพื่อนำมาแก้ไข ซึ่งสามารถดำเนินการได้หลายลักษณะ เช่น การสำรวจข้อมูลใน ลักษณะรูปกว้างปลา สำรวจพฤติกรรมของผู้เรียน การสังเกตของครู การประเมินของ ผู้เกี่ยวข้อง เป็นต้น
2. ขั้นปฏิบัติการ (Action) เป็นขั้นลงมือดำเนินการสอนตามกิจกรรมในขั้น วางแผนที่กำหนดไว้ ซึ่งในขั้นนี้ครูหรือผู้วิจัยสามารถยืดหยุ่นหรือเปลี่ยนแปลงได้ตามความ เหมาะสม โดยกำหนดให้สอดคล้องกับการปฏิบัติจริง

3. **ขั้นสังเกต (Observation)** เป็นขั้นการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยใช้เทคนิคการเก็บรวบรวมข้อมูลที่หลากหลาย ได้แก่ การสังเกตแบบไม่มีโครงสร้าง โดยผู้ศึกษาค้นคว้าทำการสังเกตการสอนของตนเองโดยการบันทึกวีดีโอในขณะที่ทำการสอน และบันทึกพฤติกรรมของผู้ศึกษาค้นคว้าในการปฏิบัติการสอน เช่น การทำกิจกรรม การมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน พฤติกรรมของนักเรียน ตลอดจนทั้งสภาพแวดล้อมของห้องเรียน และการสัมภาษณ์นักเรียนแบบไม่มีโครงสร้างโดยการเลือกสัมภาษณ์นักเรียนเพื่อหาข้อมูลเพิ่มเติม

4. **ขั้นสะท้อนผลการปฏิบัติ (Reflection)** ขั้นนี้เป็นการตรวจสอบกระบวนการแก้ปัญหา หรือสิ่งที่เป็นอุปสรรคต่อการปฏิบัติ การวิจัยต้องตรวจสอบปัญหาที่เกิดขึ้นในแง่มุมต่าง ๆ ตามสภาพแวดล้อม โดยผ่านกระบวนการอภิปราย การประเมิน โดยกลุ่มให้ได้แนวทางการพัฒนาขั้นตอนดำเนินกิจกรรม และเป็นฐานข้อมูลที่จะนำไปสู่การปรับปรุงและการวางแผนการปฏิบัติต่อไป

บริบทของโรงเรียนบ้านหนองแวง อำเภอเมือง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 1

1. สภาพทั่วไป

โรงเรียนบ้านหนองแวง อำเภอเมือง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 1 เป็นโรงเรียนประถมศึกษาขนาดกลาง ตั้งอยู่ที่ หมู่ 11 บ้านหนองเจริญ ตำบลแวงน่าง อำเภอเมือง บนพื้นที่ 31 ไร่ 3 งาน 6 ตารางวา เปิดสอนตั้งแต่ชั้นอนุบาลปีที่ 1 ถึง ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ปัจจุบันมีนักเรียนทั้งหมด 145 คน (ข้อมูล ณ วันที่ 10 มิถุนายน 2552) ซึ่งเป็นนักเรียนในเขตบริการ 3 หมู่บ้าน คือ บ้านหนองแวง หมู่ 1 บ้านหนองแวง หมู่ 8 และบ้านหนองเจริญ หมู่ 11 มีข้าราชการครู 14 คน นักการภารโรง 1 คน

วิสัยทัศน์

“ภายในปีการศึกษา 2555 นักเรียนโรงเรียนบ้านหนองแวงทุกคน มีคุณภาพตามเกณฑ์มาตรฐานการศึกษา มีความเป็นเลิศในการใช้ภาษาไทย และคณิตศาสตร์ มีคุณธรรม นำความรู้ บุคลากรได้รับการพัฒนาให้เป็นครูมืออาชีพ และชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา”

พันธกิจ

การบริหารจัดการ โดยให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา การจัดการกิจกรรมการเรียนการสอน ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เพื่อให้แก่นักเรียนมีคุณธรรม จริยธรรม รัก การเรียนรู้ รักการทำงาน ทำงานร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข มีการพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ ความสามารถ มีขวัญกำลังใจในการทำงาน มีการพัฒนาอาคารสถานที่ให้สะอาด ร่มรื่น สวยงาม เชื้อต่อการเรียนการสอน

เป้าประสงค์

พัฒนานักเรียนให้มีคุณธรรม จริยธรรม มีสุขภาพร่างกายแข็งแรง อยู่ใน สังคมได้อย่างมีความสุข พัฒนานักเรียนให้มีความสามารถ อ่านออกเขียนได้ มีความรู้ เหมาะสมกับชั้นเรียน ส่งเสริมให้นักเรียนมีความรักในการทำงาน มีความขยันหมั่นเพียร อดทน ผลงานมีคุณภาพ ส่งเสริมให้นักเรียนมีสุนทรียภาพและลักษณะนิสัยด้านศิลปะ ดนตรี กีฬา และ รักถิ่นฐานตน พัฒนาการบริหารจัดการ โดยชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ส่งเสริมให้ โรงเรียนได้รับความร่วมมือจากชุมชน ส่งเสริมให้บุคลากรได้รับการพัฒนา มีการทำงานเป็นทีม มีความสามัคคี มีขวัญและกำลังใจในการทำงาน พัฒนาบริเวณอาคารสถานที่ ตกแต่งให้สะอาด สดใส ร่มรื่น สวยงาม เชื้อต่อการจัดการกิจกรรมการเรียนการสอน

กลยุทธ์

พัฒนากระบวนการบริหาร โดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน เน้นการมีส่วนร่วม ของบุคลากรและชุมชนปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ โดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ จัดการเรียน การสอน โดยใช้สื่อและเทคโนโลยีที่ทันสมัย พัฒนาผู้เรียนให้มีคุณธรรม จริยธรรม ส่งเสริม สนับสนุนการจัดการกิจกรรมการเรียนการสอน โดยใช้ แหล่งเรียนรู้ใน โรงเรียน นอกโรงเรียน และ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ส่งเสริมการจัดการกิจกรรม การอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมและประเพณีอันดีงาม ของท้องถิ่น พัฒนาการกระบวนการนิเทศภายใน ให้มีการดำเนินการอย่างต่อเนื่องพัฒนา กระบวนการวัดผล ประเมินผลการเรียนการสอนให้มีคุณภาพ พัฒนาระบบประกันคุณภาพ ภายในสถานศึกษา ส่งเสริมให้บุคลากรพัฒนาตนเองอยู่เสมอ มีความรักสามัคคี ปฏิบัติหน้าที่ อย่างมีความสุข มีขวัญกำลังใจในการทำงาน ก้าวสู่ศูรมืออาชีพพัฒนาอาคารสถานที่ ภูมิทัศน์ ในโรงเรียน ให้สะอาด ร่มรื่น สวยงามเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่าง โรงเรียนกับชุมชน ให้มีความแน่นแฟ้น โดยให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

2. ข้อมูลนักเรียน (ณ วันที่ 10 มิถุนายน 2552)

ปัจจุบันสถานศึกษามีข้อมูลเกี่ยวกับจำนวนนักเรียน ดังนี้

2.1 จำนวนนักเรียนในเขตพื้นที่บริการทั้งหมด 145 คน

2.2 จำนวนนักเรียนจำแนกตามระดับชั้นที่เปิดสอน (ปีการศึกษา 2552)

ตารางที่ 1 ข้อมูลนักเรียน ปีการศึกษา 2552 โรงเรียนบ้านหนองแวง อำเภอเมือง

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 1 (ข้อมูล ณ วันที่ 10 มิถุนายน 2552)

ระดับชั้น	เพศ		รวม	หมายเหตุ
	ชาย	หญิง		
อนุบาลปีที่ 1	3	4	7	มีนักเรียนที่มีความบกพร่อง เรียนร่วม จำนวน 2 คน
อนุบาลปีที่ 2	3	8	11	
รวมก่อนประถม	6	12	18	จำนวนนักเรียนห้อง (เฉลี่ย)
ประถมศึกษาปีที่ 1	7	10	17	1 ห้อง ต่อ 18 คน
ประถมศึกษาปีที่ 2	6	7	13	อัตราส่วนครู : นักเรียน = 1 : 10
ประถมศึกษาปีที่ 3	16	8	24	
ประถมศึกษาปีที่ 4	14	15	29	
ประถมศึกษาปีที่ 5	13	10	23	
ประถมศึกษาปีที่ 6	9	12	21	
รวมประถม	65	62	127	
รวมทั้งสิ้น	71	74	145	

3. ข้อมูลครูและบุคลากร

รายละเอียดเกี่ยวกับผู้บริหาร ครู และ บุคลากร มีดังนี้

3.1 ผู้บริหาร ชื่อ นายวิระชัย โสภากูฎิการศึกษา ศษ.ม. สาขา
บริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยรามคำแหง

3.2 ผู้ช่วยผู้บริหาร - คน

3.3 ครูผู้สอน 14 คน

3.4 นักการภารโรง 1 คน

ตารางที่ 2 ข้อมูลข้าราชการครู ปีการศึกษา 2552 โรงเรียนบ้านหนองแวง อำเภอเมือง
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 1 (ข้อมูล ณ วันที่ 16 พฤษภาคม
2552)

ตำแหน่ง เลขที่	ชื่อ - สกุล	ตำแหน่ง	ระดับ	วุฒิ การศึกษา	หมายเหตุ
1388	นายวีระชัย โสภกา	ผอ.ร.ร.	คศ.3	ศษ.ม.	
1390	นางประคองทรัพย์ รัตนมุตตรี	ครู	คศ.3	คป.	
1392	นางทัศนีย์ ห่อทอง	ครู	คศ.3	คป.	
1393	นางเพิ่มพูน อุ่นมะดี	ครู	คศ.2	คป.	
1394	นางคำมาย ประเคนรี	ครู	คศ.2	คป.	
1396	นางอุบล จันทนมัญจระ	ครู	คศ.2	คป.	
1397	นางกัญญา วรรณพันธ์	ครู	คศ.3	คป.	
1398	นายพิรุฬห์ จันทนมัญจระ	ครู	คศ.2	คป.	
1399	นายวีรวัฒน์ คณธราช	ครู	คศ.2	ศษ.บ.	
1401	นางจิตนา กลิ่นศรีสุข	ครู	คศ.3	คป.	
1402	นายพิชิต วรรณพันธ์	ครู	คศ.3	กศ.ม.	
1412	นางปราณี บุญประถัมภ์	ครู	คศ.3	คป.	
1413	นางนารี สุดแท้	ครู	คศ.3	กศ.บ.	
1415	นางธนวัน ภวภูตานนท์	ครู	คศ.3	คป.	
1623	นายสมชาย คำระวงศ์	นักการ การโรง	-	ปวช.	

4. ข้อมูลเกี่ยวกับชุมชน

สภาพชุมชนรอบบริเวณโรงเรียนมีลักษณะ เป็นหมู่บ้านขนาดใหญ่ รวมตัวกัน
อาศัยอยู่เป็นครอบครัว เคารพนับถือญาติผู้ใหญ่ มีประชากรประมาณ 1,500 ครอบครัว
บริเวณใกล้เคียง

โดยรอบโรงเรียนได้แก่ บ้านหนองเจริญ หมู่ 11 บ้านหนองแวง หมู่ 1 และหมู่ 8 เทศบาลตำบลแวงน่าง วัดเหนือแวงน่าง วัดใต้แวงน่าง อาชีพส่วนใหญ่ของชุมชนคือ เกษตรกร ค้าขาย รับราชการ ประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ

5. ข้อมูลทรัพยากร

โรงเรียนมีอาคาร จำนวน 5 หลัง ได้แก่ อาคารเรียน 4 หลัง อาคารประกอบ 1 หลัง แหล่งเรียนรู้ในโรงเรียน ได้แก่ ห้องสมุด ห้องปฏิบัติการทางภาษา ห้องวิทยาศาสตร์ ห้องคอมพิวเตอร์ เรือนเพาะชำ สวนป่า แหล่งเรียนรู้นอกโรงเรียน ได้แก่ วัด ร้านค้า โรงงานทำขนมจีน มีภูมิปัญญาท้องถิ่นและวิทยากรชุมชน จำนวน 5 คน มีความเชี่ยวชาญด้านงานอาชีพ

6. การบริหารจัดการ

โรงเรียนบ้านหนองแวง อำเภอเมือง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 1 แบ่งโครงสร้างการบริหารเป็นออกเป็น 4 ฝ่าย ได้แก่

- 6.1 งานวิชาการ
- 6.2 งานงบประมาณ
- 6.3 งานบริหารงานบุคคล
- 6.4 งานบริหารทั่วไป

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

โครงสร้างการบริหาร โรงเรียนบ้านหนองแวง อำเภอเมือง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
มหาสารคาม เขต 1 ปีการศึกษา 2552

แผนภาพที่ 4 โครงสร้างการบริหาร โรงเรียนบ้านหนองแวง อำเภอเมือง สำนักงานเขตพื้นที่ศึกษามหาสารคาม เขต 1 ปีการศึกษา 2552

7. สภาพปัญหาที่พบ

จากข้อมูลการทดสอบประเมินความรู้ผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ประจำปี 2551 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 1 พบว่า จากการทำแบบทดสอบวิชาภาษาไทย จำนวน 3 ฉบับ ซึ่งประกอบด้วย ความรู้พื้นฐานด้านทักษะภาษาไทย การเขียนย่อความ และการคัดลายมือ ครูได้คะแนนเฉลี่ยคิดเป็นร้อยละ 73.84 ซึ่งต่ำกว่าเกณฑ์ร้อยละ 75 ที่ตั้งไว้ (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 1. 2552 : 42)

จากสรุปผลการประเมินคุณภาพภายนอกของสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดย สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) หรือ สมศ. พ.ศ. 2549 ปรากฏว่า มาตรฐานที่มีคะแนนผลการประเมินต่ำที่สุด คือ มาตรฐานที่ 4 ผู้เรียนมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ มีวิจารณญาณ มีความคิดสร้างสรรค์ คิดไตร่ตรองและมีวิสัยทัศน์ และมาตรฐานที่ 6 ผู้เรียนมีทักษะในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง รักการเรียนรู้ และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง คิดเป็นคะแนนร้อยละ 73.66 และ 71 ตามลำดับ ซึ่งอยู่ในระดับคุณภาพ พอใช้ จึงเป็นมาตรฐานที่ควรได้รับการปรับปรุงเป็นอันดับต้น (สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา. 2549 : 37)

จากเอกสารรายงานคุณภาพประจำปี ปีการศึกษา 2551 ของโรงเรียนบ้านหนองแวง อำเภอเมือง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 1 ระบุว่า ผลการประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระดับสถานศึกษากลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ช่วงชั้นที่ 1 นักเรียนได้คะแนนเฉลี่ยร้อยละ 73.28 และช่วงชั้นที่ 2 นักเรียนได้คะแนนเฉลี่ยร้อยละ 71.95 รวมคะแนนเฉลี่ยร้อยละของนักเรียนเท่ากับ 72.61 จากผลการประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระดับท้องถิ่น (LAS) กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 นักเรียนได้คะแนนเฉลี่ยร้อยละ 46.75 และชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 นักเรียนได้คะแนนเฉลี่ยร้อยละ 44.88 รวมคะแนนเฉลี่ยร้อยละของนักเรียนเท่ากับ 45.81 จากผลการประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระดับชาติ (NT) วิชาภาษาไทยชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 นักเรียนได้คะแนนเฉลี่ยร้อยละ 50.02 และจากผลการประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระดับชาติ (O-NET) วิชาภาษาไทยชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 นักเรียนได้คะแนนเฉลี่ย ร้อยละ 52.18 รวมคะแนนเฉลี่ยร้อยละเท่ากับ 51.10 (บ้านหนองแวง. 2552 : 23)

จุดที่ควรพัฒนา หรือข้อเสนอแนะจากผู้ประเมิน ผู้เรียนควรได้รับการพัฒนาความรู้และทักษะให้เหมาะสมกับระดับชั้น นอกจากจะส่งเสริมให้ผู้เรียนแม้ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถในการคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ คิดสร้างสรรค์ แล้วสิ่งสำคัญควรฝึกให้

นักเรียนรักการอ่าน และมีทักษะในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง ผู้เรียนมีทักษะในการตั้งคำถามเพื่อแสวงหาความรู้ได้ดีแต่ควรได้รับการพัฒนาทักษะการตั้งคำถามให้มีคุณภาพขึ้นอีก โดยเฉพาะการตั้งคำถาม ทำไม และอย่างไร ครูควรจัดแหล่งเรียนรู้ให้เด็กทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน ส่งเสริมให้เด็กสนใจสอบถามค้นหาคำตอบ ครูผู้สอนควรจัดประสบการณ์ปลูกฝังทักษะการแสวงหาความรู้ให้ชัดเจนเพิ่มขึ้น เช่น การนำไปศึกษาแหล่งเรียนรู้ใกล้ ๆ ตัวออกไปสู่โลกภายนอกตามศักยภาพ จัดกิจกรรมเล่นตามมุมในห้องเรียน หรือเชิญผู้ปกครอง วิทยากร มาให้ความรู้แก่ผู้เรียน เพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนรู้จักตั้งคำถาม แสดงความคิดเห็น แสวงหาคำตอบ ครูควรนำสื่อด้านเทคโนโลยีมาช่วยในการจัดประสบการณ์เพื่อให้กิจกรรมน่าสนใจ และมีความหลากหลายยิ่งขึ้น ผู้เรียนยังเชื่อมโยงความรู้ทักษะต่าง ๆ ในการประกอบกิจกรรมได้ไม่มากนัก การสังเกตสิ่งต่าง ๆ รอบ ๆ ตัวยังไม่ถี่ถ้วน ครูควรจัดกิจกรรมในการสังเกตและการสำรวจให้มากขึ้น เช่น การศึกษานอกสถานที่ การศึกษาหาความรู้จากห้องสมุด แหล่งความรู้ต่าง ๆ ยังไม่เหมาะสม การสรุปประเด็นจากการเรียนรู้และประสบการณ์ยังไม่ถูกต้อง สังเกตจากการเขียนเรียงความสิ่งที่ประทับใจในโรงเรียน บางคนเขียนจับประเด็นไม่ได้ ครูควรจัดกิจกรรมส่งเสริมให้ผู้เรียนรักการอ่าน และแสวงหาความรู้ด้วยตัวเองที่หลากหลายวิธี เช่น แข่งขันตอบปัญหา ประกวดผลงาน

ตารางที่ 3 สรุปผลการประเมินคุณภาพภายนอกของสถานศึกษา โดย สำนักงานรับรอง

มาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) พ.ศ. 2549

มาตรฐาน	Achievement (%)	ระดับคุณภาพ		
		ควรปรับปรุง	พอใช้	ดี
ระดับประถมศึกษา				
มาตรฐานที่ 1 ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์	82			✓
* มาตรฐานที่ 4 ผู้เรียนมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ มีวิจารณญาณ มีความคิดสร้างสรรค์คิดไตร่ตรอง และมีวิสัยทัศน์	73.66		✓	
มาตรฐานที่ 5 ผู้เรียนมีความรู้และทักษะที่จำเป็นตามหลักสูตร	83.50			✓

มาตรฐาน	Achievement (%)	ระดับคุณภาพ		
		ควรปรับปรุง	พอใช้	ดี
* มาตรฐานที่ 6 ผู้เรียนมีทักษะในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง รักการเรียนรู้ และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง	71		✓	
มาตรฐานที่ 9 ผู้เรียนมีทักษะในการทำงาน รักการทำงาน สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ และมีเจตคติที่ดีต่ออาชีพสุจริต	79.75			✓
มาตรฐานที่ 10 ผู้เรียนมีสุขนิสัย สุขภาพกาย และสุขภาพจิตที่ดี	78.6			✓
มาตรฐานที่ 12 ผู้เรียนมีสุนทรียภาพและลักษณะนิสัยด้านศิลปะ ดนตรีและกีฬา	75.33			✓
ด้านผู้สอน				
มาตรฐานที่ 22 ครูมีความสามารถในการจัดการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพและเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ	75.33			✓
มาตรฐานที่ 24 ครูมีคุณวุฒิ/โครงสร้างและการบริหารงานอย่างเป็นระบบ ครบวงจรให้บรรลุเป้าหมายการศึกษา	81			✓
ด้านผู้บริหาร				
มาตรฐานที่ 13 สถานศึกษามีการจัดองค์กร/โครงสร้างและการบริหารงานอย่างเป็นระบบ ครบวงจรให้บรรลุเป้าหมาย การศึกษา	80.66			✓
มาตรฐานที่ 14 สถานศึกษาส่งเสริมความสัมพันธ์และความร่วมมือกับชุมชนในการพัฒนาการศึกษา	78.75			✓
มาตรฐานที่ 18 สถานศึกษามีการจัดกิจกรรมและการเรียนการสอน โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ	72.77		✓	

จากสภาพปัญหาที่พบ ผู้วิจัยจึงมีความประสงค์ที่จะพัฒนาครูด้านการฝึกทักษะการอ่านภาษาไทยของนักเรียนระดับประถมศึกษา โรงเรียนบ้านหนองแวง อำเภอเมือง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 1 เพราะการอ่านเป็นสื่อกลางของการเรียนรู้ ผู้ที่อ่านมากย่อมมีความรู้มาก เราสามารถแสวงหาความรู้ได้ด้วยการอ่าน ครูควรส่งเสริมให้ผู้เรียนได้มีการอ่านหนังสือจนเกิดเป็นนิสัย ปลูกฝังและชักชวนให้เกิดความสนใจการอ่านอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. งานวิจัยในประเทศ

นิทัศน์ ปลัดพรหม (2542 : 125-126) ได้ทำการวิจัย เรื่อง ความต้องการพัฒนางานวิชาการ โรงเรียนของครูสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย ผลการวิจัยพบว่า ครูที่ปฏิบัติงานสอนในโรงเรียนที่มีขนาดต่างกัน มีความต้องการงานวิชาการโรงเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยภาพรวมทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านวัสดุประกอบหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอน ด้านวัดและประเมินผล ด้านห้องสมุด และด้านการประชุมอบรมทางวิชาการ ซึ่งครูที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนขนาดใหญ่มีความต้องการโดยภาพรวมมากกว่าครูที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนขนาดกลาง ซึ่งมีความต้องการด้านห้องสมุดและด้านการประชุมอบรมทางวิชาการมากกว่า

กรมวิชาการ (2544 : 87 - 91) ได้ทำการวิจัย การศึกษาสภาพการอ่านของนักเรียนและการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านในโรงเรียน มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพการอ่านของนักเรียน 2) ศึกษาการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านในโรงเรียนของครูประถมศึกษา ครูมัธยมศึกษา และครูบรรณารักษ์ โดยศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างใน 4 ภาค ๆ ละ 2 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดพิจิตร กำแพงเพชร ชุมพร ระนอง นครราชสีมา ร้อยเอ็ด สมุทรสงคราม เพชรบุรี รวม 9 จังหวัด ๆ ละ 13 โรงเรียน และกรุงเทพมหานคร รวม 116 โรงเรียน กลุ่มตัวอย่างได้แก่ ครูประจำชั้นหรือครูผู้สอนภาษาไทยชั้นประถมศึกษาปีที่ 3-6 จำนวน 73 คน หัวหน้าหมวดวิชาภาษาไทยหรือครูผู้สอนวิชาภาษาไทยชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-6 จำนวน 34 คน ครูบรรณารักษ์ประถมศึกษาและมัธยมศึกษา จำนวน 107 คน นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3-6 จำนวน 2,499 คน และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-6 จำนวน 1,418 คน การวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีหาค่าความถี่ และร้อยละ ได้ผลดังนี้

1. สภาพการอ่านของนักเรียนประถมศึกษา ส่วนใหญ่มีความสนใจในการอ่านหนังสือคิดเป็นร้อยละ 97 โดยหนังสือที่ชอบอ่านและสนใจอ่านในชีวิตประจำวัน ได้แก่ หนังสือเรียน หนังสือการ์ตูน นิทาน และหนังสือประเภทศิลปะ คนตรี กีฬา สถานที่ชอบอ่านมากที่สุด คือ ห้องสมุด และบ้าน ปัจจัยที่ส่งผลต่อการอ่านของนักเรียน คือ การบริการห้องสมุดมีเวลาจำกัด ไม่มีหนังสือที่ต้องการ กิจกรรมส่งเสริมการอ่านที่นักเรียนต้องการคือ การเล่านิทาน และการแนะนำหนังสือ

2. สภาพการอ่านของนักเรียนมัธยมศึกษา ส่วนใหญ่มีความสนใจในการอ่านหนังสือคิดเป็นร้อยละ 94.99 โดยหนังสือที่ชอบอ่านและสนใจอ่านในชีวิตประจำวัน ได้แก่ หนังสือการ์ตูน นิทาน หนังสือพิมพ์ และหนังสือเรียน สถานที่ชอบอ่านมากที่สุด คือ บ้าน ห้องสมุด โรงเรียน ปัจจัยที่ส่งผลต่อการอ่านของนักเรียน คือ นักเรียนมีการบ้านมาก ต้องทำงานบ้าน การบริการห้องสมุดมีเวลาจำกัด ไม่มีหนังสือที่ต้องการ กิจกรรมส่งเสริมการอ่านที่นักเรียนต้องการคือ การแนะนำหนังสือ และจัดนิทรรศการหนังสือ

3. การจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านในโรงเรียนประถมและมัธยม เรียงจากมากไปหาน้อย ดังนี้ การเล่าเรื่องในหนังสือ การแนะนำการอ่าน และการแนะนำหนังสือ นอกจากนี้ยังพบว่าครูประถมศึกษามีปัญหาในการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านมากที่สุดคือ ขาดความรู้ ความเข้าใจ ขาดผู้ช่วยเหลือในด้านการผลิตสื่อที่มีประสิทธิภาพ ไม่มีเวลาจัดกิจกรรม ตามลำดับ

4. การดำเนินงานห้องสมุด มีการจัดหมวดหมู่ระบบทศนิยมของดิวอี้ และการจัดทำบัตรรายการ ปัญหาที่พบในการดำเนินงานห้องสมุดระดับประถมศึกษา คือ ครูบรรณารักษ์ไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้เต็มเวลา เนื่องจากมีชั่วโมงสอนมาก ส่วนปัญหาที่พบในการดำเนินงานห้องสมุดระดับมัธยมศึกษา คือ ขาดงบประมาณในการปรับปรุงห้องสมุด ขาดความช่วยเหลือ

บรรจง เจริญสุข (2546 : 94 - 96) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาความต้องการพัฒนาบุคลากรของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดสุราษฎร์ธานี ผลการวิจัยพบว่า ความต้องการของผู้บริหารโรงเรียนโดยรวมและรายองค์ประกอบอยู่ในระดับปานกลาง ผู้บริหารโรงเรียนที่มีตำแหน่งต่างกันต้องการพัฒนาบุคลากรโดยรวม ด้านการฝึกอบรม การส่งเสริมให้บุคลากรศึกษาดูงาน การพัฒนาโดยกระบวนการปฏิบัติและการพัฒนาด้วยตนเองไม่แตกต่างกัน

สวัสดิ์ ลวดลาย (2549 : 74 - 79) ได้ทำการวิจัยการพัฒนาคู่มือด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการ โรงเรียนราชวิถี (ประสาทราษฎร์บำรุง) อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ กลุ่มเป้าหมาย จำนวน 41 คน กลยุทธ์ในการพัฒนา คือ การอบรมเชิงปฏิบัติการและการนิเทศภายใน เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบสังเกต แบบทดสอบ แบบสัมภาษณ์ และประเมินแผนการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ และแบบบันทึกการนิเทศภายใน ผลการวิจัย พบว่า หลังจากการพัฒนาคู่มือสอนโดยการอบรมเชิงปฏิบัติการ กลุ่มเป้าหมายสามารถจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการ ได้ดี กระตุ้นให้ผู้เรียนมีความกระตือรือร้นในการเข้าร่วมกิจกรรมอย่างทั่วถึง จัดลำดับการเรียนรู้จากง่ายไปหายาก ประเมินความก้าวหน้าของนักเรียนตามสภาพจริง ใช้สื่อประกอบการสอนที่หลากหลายและทันสมัย ด้านนักเรียนมีความสนุกสนานในการเรียนรู้ ได้เรียนรู้ด้วยกระบวนการกลุ่ม เรียนรู้อย่างเป็นองค์รวมและเรียนรู้ด้วยตนเอง

สด บุตรโคตร (2551 : 190 - 196) ได้ทำการวิจัยการพัฒนาคู่มือด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการ โรงเรียนบ้านหนองเมย อำเภอเมยวดี จังหวัดร้อยเอ็ด กลุ่มผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัย จำนวน 13 คน กลยุทธ์ในการพัฒนา คือ การอบรมเชิงปฏิบัติการและการนิเทศภายใน เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบสังเกต แบบทดสอบ แบบสัมภาษณ์ และประเมินแผนการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการและแบบบันทึกการนิเทศภายใน ผลการวิจัย พบว่า สภาพการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการของโรงเรียนบ้านหนองเมย อำเภอเมยวดี จังหวัดร้อยเอ็ด ก่อนการพัฒนา ผู้ร่วมวิจัยขาดการฝึกนักเรียนด้วยการปฏิบัติจริง เพื่อสร้างองค์ความรู้ที่จะนำไปใช้ในชีวิตรประจำวันได้ ทั้งนี้เนื่องจากครูขาดความรู้ความเข้าใจในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการ หลังการพัฒนาโดยใช้กลยุทธ์ในการพัฒนา คือ การอบรมเชิงปฏิบัติการและการนิเทศภายใน พบว่า ผู้ร่วมวิจัยมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการตามเกณฑ์ที่กำหนด โดยได้คะแนนทดสอบหลังการอบรมเชิงปฏิบัติการคิดเป็นร้อยละ 86.92 และจากการสังเกต สัมภาษณ์ นิเทศการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ พบว่า ผู้ร่วมวิจัยสามารถจัดกิจกรรมการเรียนรู้ได้ในระดับมาก

สดใส ภูเนตร (2551 : 119 - 120) ได้วิจัยเรื่อง ความต้องการพัฒนาตนเองของบุคลากรในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 ศึกษาเฉพาะกรณีอำเภอท่าคันโท ประชากร คือ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน อำเภอท่าคันโท จังหวัดกาฬสินธุ์ ปีการศึกษา 2549 จำนวน 228 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) และแบบสอบถามปลายเปิด ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนมีความต้องการพัฒนาตนเองโดยรวมอยู่ใน

ระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ผู้บริหารและครูผู้สอนมีความต้องการพัฒนาตนเองเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านการพัฒนาโดยการเข้ารับการอบรมหรือเข้าร่วมสัมมนาทางวิชาการ ด้านการพัฒนาโดยผ่านเครือข่ายทางไกล ด้านการพัฒนาแบบเพื่อนช่วยเพื่อน (Peer group) ด้านการพัฒนาโดยการวิจัยในชั้นเรียนอย่างง่าย ด้านการพัฒนาโดยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์กับผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน และด้านการพัฒนาโดยการศึกษาต่อในระดับสูงขึ้น

2. งานวิจัยต่างประเทศ

แอเทรีย (Atria, 2000 : 42544-A) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ผลกระทบของการประกันคุณภาพและขั้นตอนการวางแผนการพัฒนาของอิตลินอยส์ และขั้นตอนการวางแผนพัฒนาต่อพฤติกรรมของครูในโรงเรียนราษฎร์ในชิคาโกต่อการพัฒนาโรงเรียน จากการศึกษาพบว่า การประกันคุณภาพดังกล่าวมีอยู่บนพื้นฐานทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงขององค์กรพอ ๆ กับของครูเป็นเหมือนตัวกำหนดที่สำคัญของการพัฒนาโรงเรียน การประกันคุณภาพและขั้นตอนการวางแผนพัฒนาของอิตลินอยส์มีผลกระทบในแง่บวก ต่อพฤติกรรมของครู ต่อการพัฒนาโรงเรียน

บราวน์ (Brown, 2002 : 1304-A) ได้ศึกษาปรับปรุงวิธีการสอน โดยใช้การวิจัยปฏิบัติการ โดยเน้นศึกษาการรับรู้ของครูเกี่ยวกับอิทธิพลของการวิจัยปฏิบัติการ ที่มีต่อแนวความคิดในการปฏิบัตินั้น ศึกษาการรับรู้ 4 ประเด็น ได้แก่ บทบาทของครู ความรู้ของครูเกี่ยวกับการสอน การปฏิบัติการสอน และผลสะท้อนต่อการปฏิบัติการสอน การเก็บรวบรวมข้อมูลใช้การสัมภาษณ์ การสังเกตในห้องเรียนและจากผลงานของครูและนักเรียน ผลการวิจัยพบว่า ครูมีการรับรู้ในทั้ง 4 ประเด็นเปลี่ยนแปลงไป การเข้าร่วมทุกขั้นตอนการวิจัยปฏิบัติการ ทำให้ครูได้มีโครงสร้างในด้านวิธีการ สำหรับการนำไปใช้และการวิเคราะห์กระบวนการสอนและการเรียนรู้ ทั้งมีการกำหนดโครงสร้างดังกล่าว ช่วยชี้้นำให้ครูได้เก็บรวบรวมข้อมูล มีการวิเคราะห์ข้อมูล และสะท้อนผลอย่างเป็นระบบ

เจเฟอร์ (Jafer, 2003 : 3850-A) ได้ทำการศึกษาผลกระทบ ของการสอนที่ใช้คอมพิวเตอร์ช่วยสอน เพื่อเปรียบเทียบกับการสอนปกติที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและเจตคติต่อประเด็นปัญหาทะเลทราย ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 และการศึกษาครั้งนี้ได้ตรวจสอบผลการสอนของนักเรียนที่มีความสามารถทางการอ่านสูงกับต่ำในกลุ่ม ทดลองกับกลุ่มควบคุมนักเรียน กลุ่มทดลองได้ใช้การสอนด้วยคอมพิวเตอร์ช่วยสอนในวิชาคณิตศาสตร์ ส่วนนักเรียนในกลุ่มควบคุมได้รับอุปกรณ์การอ่านที่มีเนื้อหา เทียบได้กับกลุ่มที่สอนด้วยการใช้

คอมพิวเตอร์ การดำเนินไปเป็นเวลาติดต่อกัน 5 คาบ ๆ ละ 45 นาที การเก็บรวบรวมข้อมูล
กระทำก่อนเริ่มการทดลอง คณะกรรมการทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนทดลองใช้เป็นตัวแปร
ร่วม เพื่อใช้เป็นการแตกต่างกันที่มีอยู่ก่อน เกี่ยวกับตัวแปรที่ได้ตรวจสอบระหว่างทั้ง 2
กลุ่ม ผลการศึกษาพบว่า การสอนที่ใช้คอมพิวเตอร์ช่วยสอนได้ปรับปรุงให้ผลสัมฤทธิ์ทางการ
เรียนสูงขึ้น

จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังกล่าว จะเห็นได้ว่า การอ่านมีความสำคัญ
อย่างยิ่งในการเรียนรู้ ทั้งที่เป็นการเรียนรู้ทางวิชาการและการรับรู้ข่าวสารข้อมูลต่าง ๆ ทำให้
เกิดการพัฒนาด้านสติปัญญา อารมณ์ สังคม ความรู้ความสามารถ ประสบการณ์
พฤติกรรม และการดำรงชีวิต การจัดกิจกรรมส่งเสริมนิสัยรักการอ่านที่ประสบผลสัมฤทธิ์
จะต้องได้รับความร่วมมือทั้งโรงเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะวิจัยเพื่อ
พัฒนาครูด้านการฝึกทักษะการอ่านภาษาไทยระดับประถมศึกษา โรงเรียนบ้านหนองแวง
อำเภอเมือง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 1

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY